

Werken aan een natuurinclusieve landbouw of aan een landbouwinclusieve natuur

Landbouw is verreweg de belangrijkste uitvinding van de mensheid. Zonder deze uitvinding had de menselijke beschaving zich nimmer kunnen ontwikkelen tot wat zij nu is. Toch heeft landbouw ook een keerzijde.

Achtergrond

Jan Willem Erisman, Natasja Oerlemans en Ben Koks

De laatste decennia legt de intensivering van de landbouw een steeds groter beslag op de biodiversiteit en het milieu. Met natuurinclusieve landbouw moeten de kwaliteiten van natuur worden ingezet voor de voedselproductie, en andersom.

Het Louis Bolk Instituut, Wereld Natuur Fonds en Werkgroep Grauwe Kiekendief hebben in het internationale tijdschrift *Agriculture and Food* de wetenschappelijke basis gelegd voor wat natuurinclusieve landbouw precies zou moeten inhouden en geven daarmee inhoud aan een beleidsterm die misschien beter landbouwinclusieve natuur had kunnen heten.

Het streven is namelijk om een landbouwsysteem te ontwikkelen waarbij landbouw en natuur weer meer met elkaar in evenwicht worden gebracht en waarbij gebruikt gemaakt wordt van de meerwaarde die de natuur te bieden heeft. Biodiversiteit zien wij als een noodzakelijke voorwaarde voor de voedselproductie. Bodemleven houdt de bodem vruchtbaar, en insecten zorgen voor bestuiving van gewassen. Vanuit de wetenschappelijke kennis resulteert dit in een conceptueel kader met vier samenhangende pijlers voor biodiversiteit voor natuurinclusieve melkveehouderij en akkerbouw.

Veel van onze gewaardeerde biodiversiteit hebben wij te danken aan de landbouw. Neem bijvoorbeeld onze nationale vogel de grutto, die in Nederland groot is geworden vanwege het graslandbeheer door boeren. Echter, door het stre-

ven naar maximalisatie van productie in het gangbare landbouwsysteem staat de biodiversiteit nu sterk onder druk, en wordt ook de landbouw zelf bedreigd.

Die maximalisatie gaat uit van een zo hoog mogelijke gewasproductie per hectare en wordt bereikt door schaalvergroting (grotere percelen, weghalen van landschapselementen), het opschalen van mechanisatie, het gebruik van meststoffen en chemische bestrijdingsmiddelen, en een krappere vruchtwisseling. De boer incasseert als *homo economicus* een pover deel van de financiële revenuen en natuur, landschap en milieu krijgen een heel andere rekening gepresenteerd.

We zijn in de race naar maximalisatie van productie vergeten hoe het is om gebruik te maken van natuur om landbouw te bedrijven, maar ook om landbouw te gebruiken om meer natuurdoelen te halen. Vaak zou de boer wel anders willen, maar door het economische systeem en door de belangen van de grote partijen die aan de boer verdienen, wordt hij gedwongen tot steeds verdere productieverhoging.

In *Agriculture and Food* wordt beschreven hoe een hoogproductief landbouwsysteem ontwikkeld kan worden dat de diensten die de natuur levert effectief gebruikt en borgt, en waarin bedrijven veerkrachtiger zijn tegen schokken (bijvoorbeeld droge of natte periodes als gevolg van klimaatverandering). Bedrijven worden daardoor minder afhankelijk van chemische bestrijdingsmiddelen, kunstmest en andere externe maatregelen om de natuur bij te sturen.

Simpel geformuleerd komt het erop neer dat we de bodem weer centraal moeten stellen bij het in balans krijgen van productie en

De patrijs kan profiteren van een groeiende aandacht vanuit de landbouw voor de natuur.

natuur. Het besef dat landbouw leunt op natuurlijke processen, en dat veel plant- en diersoorten afhankelijk zijn van agrarische landschappen, is de sleutel voor natuurinclusieve landbouw. Binnen dit spanningsveld wordt gestreefd naar een optimaal gebruik van agro-biodiversiteit om langetermijnrisico's te verminderen. Samen met maatschappelijke partijen wordt gezocht naar mogelijkheden om het concept in een aantal regio's met gangbare landbouw van de grond te krijgen.

Vier pijlers

Het conceptueel kader voor biodiversiteit in de landbouw onderscheidt vier, onderling verbonden, pijlers van biodiversiteit. De biodiversiteit wordt verhoogd wanneer binnen alle vier de pijlers samenhangende maatregelen getroffen worden.

De eerste pijler is de functionele biodiversiteit op de boerderij. Zowel ondergrondse (bodemleven) als bovengrondse (gewassen, vee) diversiteit draagt bij aan de nutriëntenkringloop en het waterbeheer op het bedrijf. Beide moeten dus wor-

We zijn in de race naar maximalisatie van productie vergeten hoe het is om gebruik te maken van natuur

den. Dat is het aanpassen van de bedrijfsvoering aan de ecologische behoeften van specifieke soorten die van boerenland afhankelijk zijn. De boeren die deelnemen aan het Friese initiatief Kening fan 'e Greide vormen een goed voorbeeld van aangepaste bedrijfsvoering voor weidevogels.

Een vierde pijler is het verbeteren van brongebieden en waterrijke verbindingzones. Daarbij moet er meer aandacht zijn voor het lokale beheer van hydrologie en landschap.

Of de aanpak met aandacht voor de vier pijlers positief uitwerkt voor de natuur, moet worden afgewacht. Duidelijk is wel dat de financiële problemen op veel landbouwbedrijven en het niet halen van natuurdoelen op zowel nationale als internationale schaal meer met elkaar gemeen hebben dan velen zullen vermoeden.

Jan Willem Erisman werkt bij het Louis Bolk Instituut; Natasja Oerlemans bij het Wereld Natuur Fonds en Ben Koks is van de Werkgroep Grauwe Kiekendief

den verbeterd. De intensiteit van het beheer op een boerderij bepaalt in hoeverre de kringlopen op een bedrijf gesloten zijn.

De tweede factor is de landschappelijke diversiteit. Landschapselementen als sloten, heggen, greppels en bomen ondersteunen de functionele (agro)biodiversiteit.

Belangrijk voor de biodiversiteit is ook de derde pijler: het soortenbe-